Алтынньы 21 к. Оптуорунньук № 115 (8346) Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омук баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр суверуннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫГАР

ТӨЛӨБҮРДЭРИ ЫЛЫЫГА 5040 СБЕРБААН УОННА ГАИ ОТДЕЛЫН ДУОГАБАРДАРЫН ДЬИҢЭ СУОҐУНАН БИЛИНЭР ТУҺУНАН

2.10.97 с. ГНИ Намнааҕы инспекциятын бэрэбиэркэтин актатынан 5040 Намнааҕы Сбербаан ГАИ отделын кытта дуогабарга олоҕуран, ГАИ ыстарааптыыр санкцияларыттан киирэр суумматтан банковскай өгөлөр иһин тутуу быһыытынан 6% ГАИ Намнааҕы отделын уонна 5040 Сбербаанын туһатыгар тутара көһүннэ, ити туттулла сылдьар законодательствоны кэһии буолар.

Нам улууһун Мунньаҕын 29.05.97 с. XI-с сессиятын «1997 с. Нам улууһун бюджетын туһунан» быһаарыытыгар олоҕуран, **дьаһайабын:**

1. ГАИ ыстарааптыыр санкцияларыттан киирэр төлөбүрү ылыыга 5040 Сбербаан уонна ГАИ отдела түһэрсибит дуогабардарын дьиҥэ суоҕунан билинэргэ.

2. ГАИ Намнааҕы отдела (Харитонов Н. Н.) 5040 Намнааҕы Сбербааны кытта банковскай өгө туһунан дуогабары тохтоторугар.

3. 5040 Намнааҕы Сбербааны (Спиридонов С. С.) 24.10.97 с. дылы тутуллубут дохуот суумматын олохтоох бюджекка киллэрэргэ эбээһинэстиргэ.

4. ГНИ Намнааҕы инспекция (Гуляева И. Н.):

— 2.10.97 с. бэрэбиэркэ түмүгүнэн тутуллубут дохуот суммата олохтоох бюджекка киириитин хааччыйарыгар,

— буруйдаах сирэйдэри административнай эппиэтинэскэ тардарга.

5. Бу дьаһал туолуутун хонтуруолун үп управлениетыгар (Попова В. В.) сүктэрэбин.

Улуус дьаһалтатын баһылыга А. Н. ЯДРЕЕВ.

КИМ БАРДА... КИМ КЭЛЛЭ?

Улуус дьаһалтатын баһылыга А. Н. Ядреев атырдьах ыйын 1 күнүттэн 99 №-дээх дьаһалынан **Игнатьев Николай Михайловичы** дьаһалта ЖКХ отделын сэбиэдиссэйинэн анаата. Бу иннинэ сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит Саввин А. П. атын үлэҕэ Томпо улууһугар барда.

Атырдьах ыйын 13 күнүгэр 107 №-дээх дьаһалынан ыксал балаһыанньаҕа специалист **Саввин Дмитрий Иванович** Хатыҥ Арыыга МТС директорынан талыллан үлэтиттэн босхолонно. Кини оннугар **Кобяков Андрей Григорьевич** ананна.

Атырдьах ыйын 28 күнүгэр 120 №-дээх дьаһалынан ЖКХ отделын специалиһа **Христофоров Афанасий Христофорович** баҕа өттүнэн үлэтиттэн уурайда. Кини оннугар **Габышев Иван Никитич** (урут «Үүнэр» КП директора) ананна.

Улуус архитектора **Олесов Валерий Васильевич** атын үлэҕэ көспүтүнэн архитектор эбээһинэһин толороччунан бу иннинэ ИСУ кылаабынай инженеринэн үлэлээбит **Дьяконов Николай Гаврильевич** ананна.

Улуус үпкэ управлениетын начальника **Аммосова Людмила Ивановна** республика үбүн министерствотыгар отдел начальнигынан үлэлии барбытынан үп управлениетын начальнигын эбээһинэһин толороччунан **Попова Валентина Васильевна** ананна.

Алтынньы 14 күнүгэр 153 №-дээх дьаһалынан улуус дьаһалтатын экономикаҕа отделын сэбиэдиссэйинэн **Чекурова Татьяна Игнатьевна** ананна.

II Хомустаах дьаһалтатын баһылыга **Эверстов Виктор Викторович** баҕа өттүнэн үлэтиттэн уурайда. Кини оннугар баһылык эбээһинэһэ **Тихонов Константин Никоновичка** сүктэрилиннэ.

Баһылыгы тутууга солбуйааччы **Максимов Владимир Макарович** уоппускатын кэнниттэн тус бэйэтин сайабылыанньатынан үлэтиттэн уурайар.

Бэйэ информ.

ХАЙҐААН БАРДЫЛАР

Европа үөрэҕириитин сэбиэтэ Российскай Федерацияҕа үөрэҕирии стандартын үөрэтиигэ, чинчийиигэ болҕомтотун уурар. Россияҕа үс семинар ыытыллыахтааҕыттан, бастакыта биһиги республикабытыгар буолла: «Үөрэхтээһин уопсай национальнай стандарта уонна хаачыстыбата». Ол түмүгүнэн семинар кыттыылаахтара, 6 омук сириттэн, 4—5 Россия регионнарыттан уонна республикабыт үөрэҕин Министерствотын эппиэттээх үлэһиттэрэ, Хамаҕатта сахафранцузскай ассоциированнай оскуолатыгар тахса сыыттылар. Кинилэр ортолоругар бааллар Бельгияттан Европа үөрэҕириигэ сэбиэтин секретара Жан Пьер Тьист, Германияттан ити сэбиэт комитетын председателэ Клайн Айдинер, о.д.а. үрдүк сололоох ыалдьыттар бааллар.

Үөрэнээччилэр ыалдьыттарыгар оскуоланы билиһиннэрдилэр, көрдөрдүлэр. Онтон төгүрүк остуол тула үөрэнээччилэри, оскуола коллективын кытта сэһэргэстилэр. Оҕолор французтуу, нууччалыы күннээҕи олохторун, үөрэх туһунан кэпсээтилэр.

Ыалдьыттар Россияҕа, чуолаан, биһиги республикабытыгар үөрэҕирии таһыма Аан дойду стандарыттан итэҕэйэ суоҕун хайҕаан бэлиэтээтилэр.

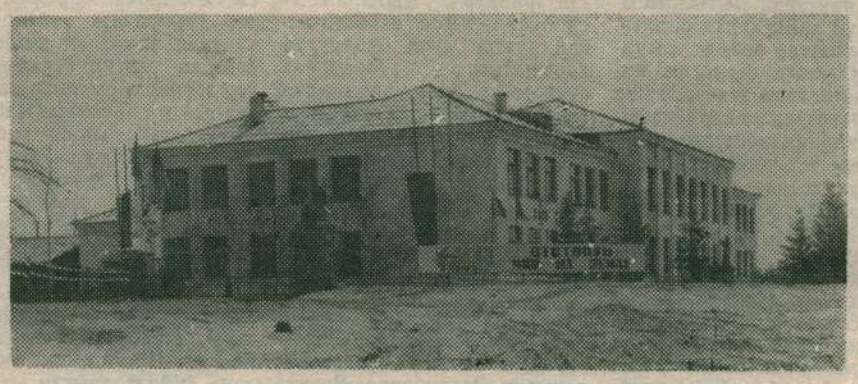

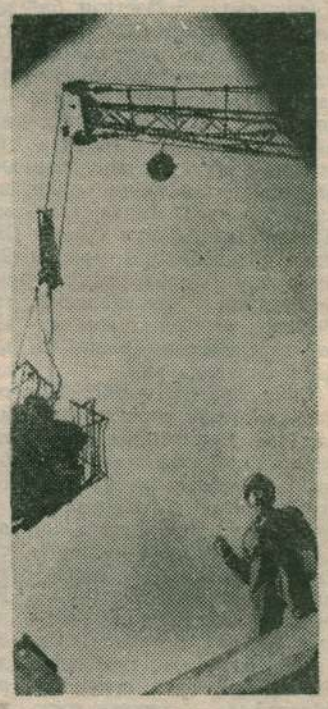

ЫРЫЫНАҚ ҮӨСҚЭТЭР ЫАРАХАТТАРА

„Бытыктаах“ тутууга киирсибэтэр ханнык...

Былдьаһыктаах күһүҥҥү күннэр аһаннар, халлаан тымныйбакка ханнык баҕарар тутууну ыытарга табыгастаах күннэр үүннүлэр. Арай село киинигэр тутуллар гимназия дьиэтигэр чуумпу сатыылаабыта хас да хонно.

— Тутуу ис отделочнай үлэтин бүтэрдибит: сеткалары саайталаан, үс этээһинэн штукатуркалаатыбыт, — диир үлэһиттэр биригэдьиирдэрэ Р. Л. Шахбазян. — Аҕыйах хонуктааҕыта «Минстрой» дирекциятыттан комиссия тахса сылдьан, тутууну көрдө, итэҕэстэр суохтар. Үлэ тохтообута — үпхарчы көрүллүбэтиттэн, бу дьиэ үлэҕэ киллэриллэр объект ахсааныгар киирэрэ буоллар, оччоҕуна салгыы үлэлиэ этибит. Билигин ол быһаарылларын кэтэһэбит.

Инвестиционнай тутуу управлениетыгар ыйыталаспыппар кылаабынай инженер Н. Г. Дьяконов маннык быһаарда:

— 180 миэстэлээх гимназия объега 1997 сылга тутуу инвестиционнай программатыгар киирэн турар. Манна Дьокуускайтан Николаев А. А. салайааччылаах «Сортол» хааччахтаммыт эппиэтинэстээх тэрилтэ сайыҥҥыттан бэдэрээтчигинэн киирэн үлэни салгыы ыытар. «Минстройтан» 4 млрд. 838 мөл. солк. суумаҥы туруорсубуппутуттан сарбыйан баара-суоҕа 1 млрд. көрбүтэ. Тутуу ис планировката уларыйда, үлэһиттэр үс этээһинэн наадалаах сирдэринэн эркиннэтилэр, ис отделочнай үлэтин олорчу бүтэрдилэр. 172,7 мөл. суумалаах үлэни оҥордулар. Ол эрээри үп-харчы хамсаабатыттан кулун тутартан хамнастарын ыла иликтэр.

Бу объект уонна оскуола дьиэтин сакаасчыга уларыйар буолла: урут биһиги эбит буоллахпытына, билигин тутуу уонна архитектура Министерствота бэйэтин көрүүтүгэр ылар буолла. Ол иһин алтынньы 14 күнүгэр куораттан С. П. Коренков салайааччылаах үс киһилээх комиссия тахсан, гимназия уонна өрөмүөннэнэр, уларыттылан тутуллар орто оскуола дьиэлэригэр толоруллубут үлэ туругун көрдө-иһиттэ, билиҥҥитэ итэҕэс-быһаҕас, брак баарын ыйбата. Сакаасчыт уларыйар биричиинэтэ, эппитим курдук, үпхарчы эргиирэ суоҕуттан уонна, мин өйдүүрбүнэн, тутуу векселин туттан, ону хамнатан салгыы тутуу матырыйаалын, үбү булаары.

— Онтон оскуола дьиэтин уларытан тутуу туруга хайдаҕый?

— Бу эмиэ улууска инвестиционнай программаҕа киирбит объект. Манна бэдэрээтчигинэн М. Н. Матвеев салайааччылаах «Бэксэк» тэрилтэ үлэлэһэр. Кинилэр ис руорсубуппутуттан 3 млрд. эрэ көрбүттэрэ. Сайыҥҥы үс ыйы киллэрбэккэ туран 802 мөл. суумалаах үлэ оҥоһулунна. Ол эрээри хамнас төлөөһүнэ быстар мөлтөх туруктаах. Бу дьыллааҕыны этэ да барбакка, оннооҕор 1996 сылга толоруллубут үлэҕэ Минфин 253 мөл. харчыны көрбөккө, аһарбакка олорор.

— Оскуола дьиэтэ бу сылга үлэҕэ киирэр дуо?

— Киириэхтээх. Куораттан тахсыбыт комиссия көрөөстэн баран үлэҕэ киллэрэбит, оттон гимназия дьиэтин бу сылга кыайан киирбэт диэтилэр.

Төһө кыалларынан объектарбытыгар тутуу матырыйаалынан, уунан, кумаҕынан хааччыйа сатыыбыт, наада буоллаҕына, тэрилтэлэртэн массыына эҥин көрдөһөн булан биэрэбит.

Николай Гаврильевичтыын кэпсэтиибит ити курдук таҕыста. УПК дьиэтэ диэн 1991 сыллаахха сваята түспүт тутуу, кырдьык, сакаасчыта, бэдэрээтчитэ уларыйбыт кэмнэрдээх, «тоҥоруллан» тохтотулла да сылдьыбыт. Бу сылга салгыы тутуллара ситиһиллэн, тутуу инвестиционнай программатыгар киллэриллэн баран, үөһэттэн быһа дьаһайыынан, сакаасчыга эмиэ уларыйан эрэр — тутуу, архитектура Министерствота бэйэтигэр ылар буолбут. Онон бу тутуу эһиилги дьылга ситэриллэр дьылҕаламмыт.

Быйылгы курдук юбилейнай даталарынан баай сылга — үөрэҕирии сылыгар, улууска үөрэхтээһин 125 сылыгар, биир дойдулаахпыт М. К. Аммосов 100 сааһын бэлиэтиир кэммитигэр — үлэҕэ киирбэт туруктаммыта хомолтолоох. Туох да диэбит иһин, иннікини өтө көрөн этэр уустук, ол эрээри гимназия дьиэтэ «бытыктаах» тутууга киирсибэтэр ханнык диэн баҕа санаа баар.

К. ОЛЕСОВ.

Хаартыскаҕа: Сбербаан дьиэтин тутуутугар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ түһэриитэ.

Дьон кэрэйбэт да эбиттэр

Кэлиҥҥинэн «Киһини эрэнимэ, истиэнэҕин эрэн» дииллэрин улам итэҕэйэн иһэбин. Истиэнэҕин тутуннуҥ да эйигин мэлдьитин харыстыыр, тыалтан-хаартан, тымныыттан-итииттэн. Бэл аренда да көрдөөбөт, эрэллээх кириэппэс кини.

Кыраны-хараны таарыччы кыбан бараллара туһугар кыһыылаах. Миигиттэн үлэлиир сирбиттэн сүгэни, кыраабылы, бэл радионы ураллара. Өссө итилэри дьылкүн сабан абарбытым хаҕылайан бырастыы гыммыт курдук сананарым. Бу саҥардыы Саҥа арыыттан оҕуһунан от тиэйэ сылдьар, күрүөм ис өттүгэр өйөннөрбүт, атырдьахпын, сиргэ түспэккэ эрэ ат үрдүттэн сулбу тардан ылан баран хаалбыт киһи ыраахтан буолбатаҕа буолуо. Атырдьаҕым саҥа уктанан, субата кыһыллан ыраас саһархай эттээх талах мас ылыгас киһини ымсыыртаҕа. Бу киһи отун тиэйэ кэллэҕинэ, хаайтарыа диэн минин таттарбат киһи түбэспит эбит. Инньэ гынан оппун таах төннөрбүн кэрэйэн кууһа-кууһа тиэйдэҕим үһү.

Аны, ол күн «эбиитин эмэҕэһэ тэп» диэбит курдук ити тиэйэр оппор аанан иһэн өрүүтүн аара хаалар аччыгый күтүөтүм отугар хараҕпын быраҕан барарым. Онтукайым бу сырыыга көстүбэтэҕэр төннөн иһэн көрүөм буоллаҕа дии-диибин ааһа турбутум. Төннөн иһэн сатыы хаары оймоон тиийбитим отум аҥара суох. Ити Саҥа арыы хоту баһыгар Мойох кассатыгар кэбиһиллибит икки тонналаах от этэ. Ону вездеход массыынанан илинтэн дуу, арҕааттан дуу кэлэн тиэйэн барбыт суоллара баара.

Сол киэһэ участковайбар баран кэпсээбиппэр холку баҕайытык табахтаан кэбиһэ олорон «Намҥа звоннаа» диир. Мин сөбүлэспэппин, дьиҥинэн эн бастаан суолун хайан көрүөхтээххин диэн олуйсабын. Онуоха массыыната бул диир. Массыына көрдөөн дэриэбинэ уҥа-хаҥас өттүгэр сырыттым да булбатым. Ол икки ардыгар хараҥарда. Онуоха «Саатар сарсын көлөнөн киирис» диэбиппэр сөбүлэһэн баран кэлбэтэҕэ. Ону киэһэ кэлэн учуоппун оҥоро сырыттым диэн звоннаата.

Аны сатахха сол түүн хаар түһэн уоруйахтарга көмөлөстө.

Оппутун көлө мунньан тиэйэ киирэ сылдьан аччыгый уолум суолу ирдээн ойуурга тиийэн көлөһөлөрүн протектора хардары-таары олордуллубут эбит диэн кэллэ.

Протектор суолуттан сылыктаатахха идэтийбит уоруйахтар буолуохтарын сөп. Ол иһин дьон ото, онно-манна кыс хаба ортотугар сүтэр сураҕа иһиллибитэ аны бэйэбэр тирээн кэллэ. Аныгы вездеходтар халыҥ хаартан иҥнибэттэрин туһанан уоран от булуохпут диэн күөх сайын оттоон тиритиэ суохтарын сөп эбит. Бу дьон, баҕар, кый мырах атын улууска илдьэн атыылаан харчыны көрдөхтөрүнэ күлүктэригэр имнэнэн, «икки бүк» үөрүүлэрэ үрдээн эрдэҕэ.

Киһини, киһи үлэтин харыстаабаттар да эбит.

Н. КОКОРЕВ.

Алмааһы хостуур наһаа барса суох

САХА СИРИГЭР ЭКОЛОГИЧЕСКАЙ ХОРОМНЬУ СИР ТУҺАЛААХ БААЙДАРЫН ХОСТООҺУН ДОХУОТУТТАН ЧӨЛҮГЭР ТҮСПЭТ

Саха Республиката хаһан да маассабай информация кинн средстволарын өттүттэн маннык интэриэһи тардыбатаҕа. Российскай Федерация атын регионнарын кытта тэҥнээтэххэ, Саха сиригэр сокуоннайа суох льготалар бэриллэллэрин, ону тэҥэ Саха сирин өттүттэн «Россия — Саха алмаастара» компания үлэтин хонтуруоллааһыны сөбө суох быдьаабытын, федеральнай Киини кытта үллэстиэн баҕарбатын курдук боппуруостар сүрүннээн дьүүллэһиллэллэр. Өскөтө бары буруйдааһыннары кэлимсэтик ылан көрдөххө, 1992 сылтан саҕалаан федеративнай государствоны тутуу туһунан декларациялартан тэйии сибикитэ хараҕа бырааҕыллар. Федеративнай тутул туһаннаах механизмнары ырытан оҥорууну сабаҕалыыр — бюджетнай федерализмы, Российскай Федерация субъектарын экономическай бэйэни билиниилэрин.

Саха сирэ 1991—1992 сылларга бэйэтин сиригэр-уотугар хостонор айылҕа ресурсаларыттан сорҕотун бэйэтэ дьаһайар кыаҕын туһунан боппуруоһу федеральнай Киинҥэ, Президенҥэ аан бастаан туруорсубута. Тутатына этиэххэ наада: ити сылларга ылыныллыбыт быһаарыылар оччотооҕуга баар федеральнай законодательствоҕа толору сөп түбэһэллэрэ. Республика сүрүн дакаастабыла — урукку уонунан сылларга сир баайын хостуур предприятиелар кини социальнай проблемаларын быһаарыыга болҕомтолорун адъаһын уурбат этилэр. Ону аахан, кинилэр дьайыыларын түмүгэр экологическай хоромньу таҕыста. «Якуталмаз» холбоһук 80-с сыллар бүтүөхтэригэр дылы туох да ыраастааһына суох байытар фабрикалар бары тобохторун өрүскэ бырахтарара, технологияларыгар наһаа токсичнай веществолары туһаналлара. Бүлүү өрүс бассейна барыта алдьаммыта. Кыһыл көмүһү хостуур предприятиелар дьайыыларын зонатыгар бу эмиэ сыһыаннаах.

Өссө итиннээҕэр ордук ыныры проблема, ол туһунан 90-с сыллар саҕаланыахтарыгар дылы адъас болҕомто ууруллубатаҕа — ядернай дэлби тэптэриилэр. 1974 сылтан 1987 сылга түөрт оройуон сиригэр-уотугар сир аннығар 12 төгүл ядернай дэлби тэптэрии ыытыллыбыта бүгүн хайы-һахха биллэр. Сакаасчыттар өҥнөөх металлургия уонна геология министерстволара этилэр. Икки дэлби тэптэрии аварийнайынан билиниллибиттэрэ. Бу объектарга ликвидационнай мероприятиелар толору кээмэйинэн ыытыллыбатахтара. Бүгүн цезий-137, стронций-90, плутоний-239 уонна 240 почваҕа, үүнээйигэ уонна түгэххэ сөҥөн мунньустуулара Российскай Федерацияҕа ылыныллыбыт саамай кыра көҥүллэнэр таһымы элбэх төгүл сабырыйар. Бу аварийнай скважиналар зоналарыгар таба сиир лабыктата — бу кытаанах радиоактивнай тобохтор.

Дэлби тэптэриилэр нэһилиэнньэлээх пууннар олохсуйбут оройуоннарыгар ыытыллыбыттара. Бу чахчы Российскай Федерация государственнай комиссиятынан билиниллибитэ, ол эрээри дэлби тэптэриилэр содулларын суох оҥорууга РФ финансовай ресурсалары биэрбэт. Итини таһынан, 1962 сылтан 1995 сылга кэмҥэ Саҥа Сир арыытыгар олохтоммут полигонугар атмосфераҕа уонна уу аннығар 90-ча кэриҥэ ядернай дэлби тэптэриилэр, ол иһигэр 58 мегатонна кыамталаах термоядернай буомбаны эһии ыытыллыбыттара. Биллибитин курдук, ити дэлби тэптэриилэр радиоактивнай былыттара ыаллыы олорор государстволар сирдэрин-уоттарын киртиппэтин курдук суоттанан ыытыллыбыттара, онон туох-баар «кир» барыта РФ сиригэр-уотугар тохтубута, икки радиоактивнай бээтинэ бөлөхтөрүн үөскэппитэ. Бастакыта Карскай муора территориятыгар түбэспитэ, иккиһэ Дьокуускай уонна Верхоянскай икки ардыларыгар үөскээбитэ.

Саатар нэһилиэнньэ доруобуйатын өйөөһүҥнэ финансовай ресурсалары ким биэриэхтээҕий диэн боппуруос үөскүүр. Ядернай дэлби тэптэриилэр ыытыллыбыт оройуоннарыгар экологическай куттал суох буолуутун хааччыйыыга туһаннаах программа баар, онуоха сөп түбэһиннэрэн Саха сирэ федеральнай бюджеттан үбүлээһини бэрт ыараханнык ситиспитэ. Ол эрээри медицинскэй чинчийии уонна нэһилиэнньэ сардаҥаны ылыытын таһымын сыаналааһын разделларын үбүлээһиҥҥэ республика кинн былаастара аккаастаатылар.

Бу дакаастабыллар барылара 90-с сыллар саҕаланыыларыгар Республика Президенэ Михаил Николаев Саха сирин сиригэр-уотугар хостонор айылҕа ресурсаларыттан сорҕотун сокуоннайдык туһанар наадатын олохтоохтук туруорсуоҕуттан ыла саҕаламмыттара. РФ Президенэ Борис Ельцин сөптөөх быһаарыыны ылыммытын билинэр наада.

Ол эрээри кэнники биэс сылга Саха Республиката феноменальнай бюджетнай льготаларынан туһанна диэн бигэргэтии олоҕо суох. Республика Федерацияттан ханнык да бюджетнай льготалары ылбатаҕа. Түөрт сыллар усталарыгар Саха сирин правительствотын уонна РФ Минфинын икки ардыларыгар сыл аайы түһэрсиллибит бюджеттар икки ардыларынааҕы сөбүлэһии итиниэхэ майгынныыр буруйдааһыннарга төрүөт буолла. Ити документтарга этиллэринэн республика территориятын предприятиелара төлүүр федеральнай нолуоктара Саха Республикатын сиригэр-уотугар олоххо киллэриллэр федеральнай структуралары уонна федеральнай программалары үбүлээһиҥҥэ барар. Маныаха федеральнай нолуоктар сууммалара федеральнай бюджеттан республикаҕа бэриллиэхтээх трансфертар сууммаларыттан көҕүрэтиллибиттэрэ.

1992 сыл олунньу 19 күнүнээҕи РФ Президенин Ыйааҕар сөп түбэһиннэрэн сэттэ сыл болдьоохо 350 мөл. доллар кээмэйдээх табаарынай кредити алмазнай компания бэйэтин үлэтин саҕалыырыгар эргииргэ сылдьар хаппытаалын толорунууга ылбыта. Кэлин табаарынай кредити төннөрүүнү Саха Республикатын социальнай-экономическай сайдыытын Федеральнай программатыгар көрүллүбүт түөрт объект тутуутун үбүлээһиҥҥэ туһанарга быһаарыы ылыныллыбыта.

Республика аадырыһыгар кылаабынай буруйдааһыҥҥа Россия Президенин «кистэлэҥ» Ыйаахтарыгар уонна 1992 сыл кулун тутар 31 күнүнээҕи экономическай сөбүлэһиигэ сигнэллэр — «Россия — Саха алмаастара» компания хостообутуттан 20 % ювелирнай алмааһы Саха сирин правительствотын олохтообут сыанатынан атыылаһар быраап бэриллибитэ.

1996 сылы киллэрэн туран, мантан республика ылбыт дьиҥнээх барса 597 мөл. 939 тыһ. долларга тэҥнэстэ. Үп иккис киириитэ, РФ Президенин быһаарыытыгар сөп түбэһиннэрэн, кэлэр көлүөнэлэр сыаллаах фондаларыгар — 300 мөл. 771 тыһ. доллар Онон көмүһү уонна алмааһы хостуур предприятиелар республикаҕа таһаарбыт хоромньуларын аҕар тоҕоостоох. Алмазнай компанияҕа бэриллибит мал-сал, баай-дуол иһин республика правительствота аренда төлөбүрүн ылара сөптөөҕүн санатабыт. Бу быраап Российскай Федерация Гражданскай кодексынан олохтоммута. Таарыччы эттэххэ, аренда төлөбүрүн кээмэйэ 1997 сылга 40 % намтатыллыбыта. Билигин аренда дуогабарын усулуобуйатын уларытыыга үлэ барар. Үгүстэр РФ Президенин 1997 сыл от ыйын 20 күнүнээҕи «РФ сиригэр-уотугар обработкаламматах айылҕа алмааһын, бриллианы киллэрии уонна таһаарыы бэрээдэгин уонна обработкаламматах айылҕа алмааһын ис рынокка туһаныы сорох боппуруостарын туһунан» Ыйааҕын Саха Республиката алмаас-бриллиант комплексын хонтуруоллуур иһин «охсуһууга» хотторбутун курдук сыаналыыллар. Специалистар нормативнай акта дьэ баар буолла диэн сөбүлэһэллэр, онон Российскай Федерацияҕа алмазнай бизнес хайдах эмит сүрүннэниэҕэ, тоҕо диэтэххэ, күн бүгүҥҥэ дылы күндү таастар уонна металлар тустарынан сокуон өссө да ылылла илик. Нолуоктааһын, алмаастары батарыыны квоталаабыт, лицензияны биэрии, сертификация куруутун федеральнай Киинэн быһаарыллаллара. Алмаас-бриллиант комплексын государство өттүттэн хонтуруоллааһын баара уонна баар да буолуоҕа. Ити Ыйааҕынан сорох боппуруостарга хааччахтааһыннар киирбиттэрэ атын дьыала.

Быһаарыыны ылыныыны соруйан кэриэтэ уһатыыта, тардыы Федерация субъегын финансовай туйуу ньыматын быһыытынан туһаныллар. Кэнники сыл аҥарыгар республикаҕа фронтальнай бэрэбиэркэни оҥоро Россия Президенин Кылаабынай хонтуруоллуур управлениетын ревизордара, Россия үбүн министерствотын Хонтуруоллуур-ревизиялыыр управлениета, Россия Государственнай налоговай сулууспата сылдьыбыттарын болҕомтоҕо ылбат буолуохха сатаммат. Кинилэр РФ уонна Саха сирин правительстволарын икки ардыларыгар илии баттаммыт уонна тутулла сылдьар сөбүлэһиилэри болҕомтоҕо куруутун ылбатахтара.

Оттон хаста да хатыланар, «Россия — Саха алмаастара» компания үөскүөҕүттэн ыла Российскай Госфондаҕа биир да караты биэрбэтэҕэ диэн тезиһи ылларыа, РФ Гохранын салайааччыта этэринэн, кини ити сылларга компаниятын алмааһы атыылаһарга этии киллэрбэтэх— онуоха харчыта суох эбит. РФ Президенин 1992 сыл сэтинньи 30 күнүнээҕи бэйэлэрин сирдэригэр-уоттарыгар хостонор кыһыл көмүстэн Российскай Федерация бары субъектара 10 %-ны ылар бырааптарын туһунан Ыйааҕын эмиэ «биирдиилээн» льготанан ааттыахха сатаммат. Мантан дохуот 1996 сылы киллэрэн туран баарасуоҕа 24,6 мөл. доллар.

Онноокор көтүмэх анализ Саха Республиката сокуоннайа суох льготаларынан туһамматын көрдөрөр. Итини аахан федеральнай былаастар бүгүн хотугу территориялары сайыннарыыга чопчу миэрэлэри ылалларын практическайдык тохтоппуттарын чахчылар көрдөрөллөр. РФ Президенин Кылаабынай хонтуруоллуур управлениета эмиэ ити санааны тутуһар. Комиссия Республикаҕа үлэлээбитэ уонна бэйэтин түмүктээһиннэригэр Россия правительствотыгар Россия Хоту сирин экономическай уонна социальнай сайдыытын государственнай программатын бигэргэтэргэ этии киллэрбитэ, ону тэҥэ Россия Хоту сирин ороруонааһын, Хотугу сир аҕыйах ахсаанналаах төрүт норуоттарын правовой статустарын төрүттэрин туһунан федеральнай сокуоннар бырайыактарын ырытан оҥорорго эттэ.

Василий ВЛАСОВ,
СР Президенин дьаһалтатын салайааччыта.
«Тутулуга суох хаһыат».
24.09.97 с.

1997 СЫЛ ҮӨРЭХТЭЭҺИН СЫЛА

Оҕо иитиитигэр — болҕомтону

Оҕо күн сиригэр бастакыттан түҥнэри, төттөрү кэмэлдьилэнэн кэлбэт. Қыратыгар туох да айыыта-харата суох аанньал. Оҕо тылланан истэҕин аайы тулалыыр эйгэҕэ сыһыана уларыйар. Ити бириэмэҕэ дьааһылаҕа баран үчүгэйгэ, кэрэҕэ иитиллэр, билиитэ-көрүүтэ кэҥиир. Ол курдук оҕо туттара-хаптара уларыйар, улаатар. Бу бириэмэҕэ иитээччилэр оҕо төрөппүттэрин кытары ыкса сибээһи тутуһан үлэлиэхтээхтэр. Төрөппүттэр оҕолорун аһаттараары, көрдөрөөрү эрэ буолбакка анал үөрэхтээх иитээччилэргэ үөрэттэрээри, үчүгэйгэ уһуйтараары дьааһылаҕа ыыталлар.

Төрөппүт оҕото туохха сыһыаннааҕын, дьоҕурдааҕын бэрт үчүгэйдик билэр. Онон оҕото оскуолаҕа киирдэҕинэ учууталы кытары сибээстээхтик үлэлэстэҕинэ оҕо сайдыытыгар сабыдыаллаах буолар. Оччоҕо оҕоҕо бастакыттан үчүгэй иитиини, үөрэҕи биэрэр. Куһаҕан кэмэлдьиттэн араҥаччылаан, дьиэтигэр-уотугар быдьардык саҥарбакка оҕотун инникитигэр көмөҥү оҥорор.

Оскуолаҕа оҕо барыта биир. Учуутал баай-дьадаҥы диэн араарбакка барыларын биир тэҥник үөрэтэр-такайар. Оҕо улааттаҕын аайы өйө-санаата куһаҕанныын-үчүгэйдиин биир тэҥнэ сайдар. Дьиэҕэ-уокка, уулусса-ҕа ким хайдах саҥарарын, тутта-хапта сылдьарын араарар өйдүүр. Төрөппүт учуутала убаастаабат буоллаҕына оҕо эмиэ убаастаабат, сөбүлээбэт, кини уруогар бэлэмэ суох кэлэр. Өссө уруокка мэһэй буолуон сөп.

Учуутала өйдөтө сатыырын аахайан истибэт буоллаҕына бу оҕо билиини ылбат, бэйэтин иннигэр үөрэнэрин өйдөөбөт. Төттөрүтүн учуутал соруйан эрэйдиирин курдук санаан оскуолаҕа кэлиэн баҕарбат буолар, майгыта уларыйар. Улаатан истэҕин ахсын буойуу-хаайыы өсөһүннэрэр. Кэлин сигилитэ алдьанан ону-маны охсо-тэбэ сылдьар буолуон сөп. Уонна бу быһыытын кыратыгар киһиргэс оҥостуоҕа. Бу кэмҥэ төрөппүт оҕотун оскуолаҕа, учууталга утары туруорбакка өйдөтүөх тустаахтар. Сорох оҕото кыайбатын өйдөөн сөптөөх үөрэххэ ыытта сатыыр, оттон сорох оҕо кэлин үөрэххэ тардыһар буолар.

Биһиги да нэһилиэкпитигэр үөрэниэхтэрин баҕарбат, майгы-сигили өттүнэн мөлтөх оҕолор бааллар. Бу оҕолор төрөппүттэрэ кыахтаахтар. Онон астара-таҥастара тиийбэккэ санаалара алдьанар диэҕи сыыһа. Наһаа атаах оҕо эмиэ майгыта-сигилитэ алдьанар, уларыйар. Өссө биир ыарыы көмүскэһии баар. Кэнники бириэмэҕэ төрөппүт оҕо режимин тутуһуннарбат буолла, оҕолор түүнү быһа сылдьан общественнай миэстэлэргэ ону-маны ыһаллар, алдьаталлар, табахтыыллар. Маннык сылдьан араахы оҥоруохтарын сөп. Түүннү күүлэй үчүгэйи оҥорбот, маныаха оҕо да, төрөппүт да буруйдаах. Туох эмэ алдьаннаҕына төрөппүттэртэн ыйыталастахха оҕолоро 11-12 чааска утуйбут буоллалар. Билигин түннүк тааһа-үлтүрүйэҕинэ ону уларытарга өстүөкүлэ да көстүбэт. Биһиги нэһилиэкпитигэр дьааһыла саастаах оҕолор кыра оскуола террасатын тааһын алдьаппыттара күн бүгүнүгэр диэри оҥоһулла илик. Мантан да көстөр төрөппүт оҕотун буруйугар эпиэтинэһэ суох сыһыаннаһара. Аны оҕону эһэ, эбэ иитэллэр. Онон оҕо төрөппүттэрин өйдөөбөт буола улаатар. Сорохтор оҕолорун Барби куукула курдук таҥынаран аҕалаллар. Биэчэрдэргэ, быраахынньыктарга таҥыннарар сөп, оттон көннөрү күннэргэ бары биир школьнайдаах буоллаҕына оҕону олус наһаа киэргэтии, уһулуччу оҥоро сатааһын оҕону бэйэмсэх, киһиргэс, наһаа байымсыйарга, ымсыы буоларга тиэрдиэн сөп. Төрөппүт таһан баҕарар оскуола биир тэҥ буоларын өйдүөхтээх. Үөрэнээччи оскуолатыгар биир тэҥ таҥастаах, аккуратнай, ыраас кэлиэхтээх. Сорох харчыта-үбэ тийбэт. Сорохторго маанымсытыахтарын баҕарбыттарын да иһин үп-харчы суоҕунан кыаллыбат.

Улааппыт оҕолорго аналлаах биир да спортивнай площадка суох. Оҕолорго анаан оонньууну тэрийии, сынньалаҥ киэһэлэрин атаарыы суох, былааннаммат. Атын оскуолалар төрөппүттэрин үлэлэрин опыттарын үөрэтии, олохтоох киллэрэ сатааһын суох. Биһиги оҕолорбутугар биирдэ уупан устар, лааҕырдарга барар, сынньанар путевкалар бэриллибэттэр. Мин оскуоланы 14 сыл кэтээн көрдүм, биирдэ да, үөрэнээччи да, учуутал да сынньанар путевканан туһаммытын өйдөөбөппүн. Оҕолор бэл М. К. Аммосов музейын көрө иликтэр.

Оҕо видеонан, компьютерынан эрэ сайдыбат. Онон оҕону киэҥ сиргэ сырытыннарар, кинилэр билиилэрин-көрүүлэрин кэҥэтэр, сайыннарар наада. Онон быйылыттан саҕалаан төһө кылаларынан оҕолорбутугар киин сирдэр музейдарын, араас кэрэ миэстэлэрин, лааҕырдарын көрдөрө сатыырга дьулуһуохтаахпыт. Ол эрээри билигин «баай» харчылаах эрэ куораттыыр буолла. Онон улуус үөрэҕин салаатыттан биһиги оскуолабытын умнуурга хаалларбатыгар көрдөһүө этибит. Оҕо кыраныысса таһыгар эрэ сынньаныахтаах диэн буолбат, Саха сирин кэрэ-бэлиэ миэстэлэригэр, лааҕырдарга да сынньаныахтарын сөп буоллаҕа дии.

А. ПРОКОПЬЕВА,
төрөппүт.
Салбаҥ.

ОЙ ДУОРААНА

Күннээҕи килиэппит кэриэтэ

Биһиги, Намнарга, күн көтө-көтө кэтэһэр олохтоох хаһыаппыт күннээҕи аһылыкпыт — килиэп кэриэтэ эбээт. Күннээҕинэн уларыйа турар сонуннары, олох-дьаһах хаамыытын бастатан туран дьиэбит таһыттан билэрбит ордук өйдөбүллээх. Онтон дьэ республикабыт хаһыатын арыйабыт.

Ити курдук, киһи аан маҥнай төрөөт, тулалыыр эйгэни билситтэн саҕалыыр. Төрөөбүт эбэтэр иитиллибит тылынан саҥаран-иҥэрэн, олоххо убаран иһэр. Оттон улам улаатан истэҕин ахсын өйө-санаата кэҥээн, ырааҕынан эргийэн, билиитэ-көрүүтэ хаҥыырын курдук, олохтоох бэчээппититтэн билсэбит.

Бачча тухары кырдьаҕас хаһыаппыт үһүс сүрэхтэниитигэр үлэлээн тиҥийэ олорор «Эҥсиэлибитин» эстэрэрбит саныырга ыарахан буолсу. Ханныгын да иһин биһиги, республикабытыгар биир биллэр-көстөр улуус ааттаах, бас-көс билэр хаһыата суох олоруохпутун сөбүй?

Санаан көрдөххө, бэйэлэрин кыһыыларын-абаларын суруйбут, этии киллэрбит дьоннуун штаты таһынан селькордарынаан аҕыйах сылларыгар 200-чэкэ этибит. Ити элбэх дьон өскөтө хаһыаппыт куоракка көстөҕүнэ, корреспонденциялара күннээҕи сонун буолан, Наммыт дьонугар тиийиитэ бытаарыыһы, устунан симэлийэн да хаалыыһы.

Ордук бу олохтоох бэчээппитигэр өр сыл үлэлэспит журналистарбытыгар ыраатан, табыгаһа суох буолсу. «Миигиннии биэс хаахах» диэбиккэ дылы — мин сыппах бөрүөм суруйбута саһыл ферматыгар үлэлии сылдьыахпыттан ылата 39 сыл буола оҕуста. Этэҥҥэ буоллахха, эһиил 40 сыла туоларын санаатахпына, син ороруонум, онтон улууһум хаһыатыгар ханныктык эмэтик көмөлөстөҕүм диэн бэйэм үйэбэр учуот бэринэрим халтайга хаалыыһы. Ити курдук, атыттар ааспыт сылларын санаан эрдэхтэрэ.

Онон Намым дьонун уонна биир «ыарыылаахтарбын» ыҥырабын: улууспут хаһыатын эстэрбэт наадаттан бии, былыргы быыбарга курдук эттэххэ, «бука бары биир киһи курдук», бэйэлээтэр бэйэбит хаһыаппытыгар сурутуоҕуҥ! Ыал аайы «Эҥсиэли» хаһыаттаах буолуутун ситиһиэҕин! Оччоҕо эрэ оттон-мастан тардыһан ордуохпут.

Н. КОКОРЕВ.
Хамаҕатта.

Эрдэ туруоҥ—уһуннук олоруоҥ

Хатыҥ Сыһыы бөһүөлэгэ Марха өрүс хаҥас биэрэгиттэн 8 км. ыраах дэхси, налыы сиргэ, Муоһааны диэн (эбэҥки тылыгар — Мас арыылаах) күөл кытыытыгар турар. Биир тыһыынчаттан тахса киһи олорор.

Саха сиригэр урут да уһун үйэлээхтэр баар этилэр. Бу нэһилиэк төһө элбэх уһун үйэлээхтээҕий, кинилэр үйэлэрэ уһуруҥар туох көмөлөспүтэй, киһи уһун үйэлээх буоларын туһугар хайдах олоруохха сөбүй?

Хас сыл аайы 50-60 саастаах дьон өлүүлэрэ элбиир, дьон үксүн куртах, куолай, тыҥа рагыттан өлөллөр. Ону тэҥэ бөһүөлэккэ 80-90 саастарын ааспыт кырдьаҕастар да бааллар. Бу дьон барыбыр нэһилиэккэ олорбуттара, биир күөл уутун испиттэрэ, биир салгынынан тыыммыттара. Кинилэр олохторун билээри 21 кырдьаҕаска анкета толорулунна уонна маннык түмүк оҥоһулунна.

1. Уһун үйэлээхтэр барыбыр айылҕаҕа сыстаҕас дьон.

2. Аһылыктара сүрүннээн үрүҥ ас, эт, балык.

3. 21-25 саастарыгар кэргэннэммиттэр, оҕолоох, сиэннээх, толору дьиэ кэргэҥнэ олорбуттар.

4. Эдэр саастарыттан илии үлэтинэн дьарыктаммыттар.

5. Элэккэй майгылаахтар-сигилилээхтэр.

6. Уһун үйэлэниҥэ утумнаах баар эбит.

7. Эрдэ утуйаллар, эрдэ тураллар.

8. Арыгыны, табаҕы утараллар.

9. Уһун үйэлээхтэр үксүлэрэ дьахталлар. Эр дьон аҕыйах.

Билиҥҥи киһи уһун үйэлэнэрин наадатыгар оҕо эрдэҕиттэн үрүҥ аһы элбэхтик аһыахтаах эбит. Оттон биһиэхэ үрүҥ ас оннугар миннньигэс аһы сиэһин элбээбит. Киһи үйэтин уһатар эбит — ыраас чэбдик салгын, айылҕаҕа сылдьан үлэ-хамнас, кэмигэр туруу-олоруу. Уонна элэккэй, сымнаҕас майгы.

Астан тутулуктаах эбит

Аһылык араада омук-омукка уратылаах. Ааспыт үйэ сахалара сылгы, ынах сүөһү нитиитинэн дьарыгырар буолан, сүрүн аһылыктара үрүҥ ас буолара.

Оттон билиҥҥи саха тугу аһыырый? Туох уларыйыы баарый? Ити боппуруоска эппиэти булаары үрдүкү кылаастарга ыытыллыбыт анкетаҕа дьиэ кэргэн үп-ас өттүнэн хааччыллыыта, хас киһилээҕэ, төрөппүттэрин саастара, сүөһүлэрэ-астара учуоттанна. Түмүк: 1. Эттэн, бурдуктан, хортуоппуйтан, үүттэн оҥоһуллар ас араада элбэх. 2. Миннньигэс ас элбэх. 3. Сүрүн аһылык — килиэп, эт, хортуоппуй. 4. Үрүҥ ас аҕыйах. 5. Фрукта отой аҕыйах, оҕуруот аһа эмиэ.

Тыа оҕолоро диэтэххэ, үрүҥ аһы кыайа-хото сиэбэттэр эбит. Ол курдук үүтү отой испэт оҕолор бааллар. Суораты эмиэ хаһан эмэ силлэр. Күөрчэҕи оҕо үксэ хаһан эмэ сиир. Оттон көбүөрдээх лэппиэскэни 13 оҕо биирдэ эмэ, 1 оҕо күн аайы 5 оҕо олох сиэбэт. Быырпаҕы 13 оҕоттон уона биирдэ эмэ иһэр. Саламааты 19 оҕоттон 17-тэ сиэбэттэр, 2 оҕо хаһан эмэ сиир. Кымыһы бары ыһыахха эрэ иһэллэр. Оҕо аһылыгар балык отой аҕыйах эбит. Оҕуруот аһын сайыҥҥы, күһүҥҥү ыйдарга эрэ сииллэр.

Төрөппүттэр аһы астыыр дьоҕурдара лаппа сайдыбыт, ол гынан баран сахалыы аһы астыыллара аҕыйаабыт. Үүт, үрүҥ ас дэлэйэ суох. Сүөһүнү тутар да ыаллар оҕолоругар үүтү, суораты күн аайы сиэппэттэр эбит. Ити биричиинэтинэн буолуон, сөп төрөппүт күнү быһа үлэҕэ сылдьан бириэмэтэ суоҕа. Атын, судургутук бэлэмнэнэр ас элбэх буолан, үрүҥ аска суолта биэрбэттэрэ. Эбэтэр харчы тиийбэтиттэн үрүҥ астарын атыыга таһааараллар. Инньэ гынан куорат оҕото үүтү, кефири тыа оҕотунааҕар ордук чаастатык аһыыр буолан тахсар.

Тыа оҕото уҥуоҕа кыратын, ыарыһаҕын биир сүрүн биричиинэтэ үрүҥ аска болҕомто уууллубата буолар эбит.

СЭТ ДИЭН ТУГУЙ?

Айыы үөрэҕэр **Сэт** диэн өйдөбүл баар. Маны айылҕа иэстэһэр күүһэ диибит.

Айыы киһитэ урут-уруккуттан уонна киһи айылгыта быстыспат ситимнээхтэрин быһаарбыта. Кини айылҕаны бэйэбэйэтиттэн тутуһан, сиэтиһэн, сэтиилэнэн турар олус чараас сүдү эйгэ курдук этинэн-хаанынан билбитэ.

Кырдьыга да оннук. Биһиги тулабытыгар баар барыта биһигини кытта биир баайыыга, биир сиэтиигэ сылдьар. Биир эргимтэҕэ. Син биир киһи илиитин, атаҕын, сүрэҕин тэҥэ. Кинини хайдах да бэйэҕиттэн араарбаккын.

Өскө ол сэтиигин сүөрэн, эбэтэр быһа баттаан, туһунан тутта сатыыр буоллаххына, онтуҥ бэйэҕэр охсуута улахан.

Холобур, эн төрөөбүт дойдуҥ айылҕатын харыстаабат буоллаххына...

Холобур, эн төрөппүттэргин санаабат буоллаххына...

Холобур, ийэ тылгын сирэн, бар дьоҥҥун баардылаабат буоллаххына...

Бу барыта олорор мутугу кэрдинии, аһыыр иһиккэ силлиир тэҥэ.

Хаһан да сэтэрээмэ. Ол аата, куһаҕаны ыатарыма, куһаҕантан үөрүмэ. Ити бэйэҕэр эргиллиэ.

Хаһан да сэтэрээмэ. Ол аата, бэйэҥ өйдөөбөт, бэйэҥ билбэт суолгун элэк оҥостума, күлүү гыныма эбэтэр мөҥүттүмэ.

Хаһан да сэтэрээмэ. Сииһит буолума. Сирэн-сирэн сириксэҥнэ түбэһиэҥ.

Сэт — эйиэхэ сэтиилэммит барыта. Сэт — эйиэхэ сиэтиллибит барыта.

Сэтиилэммит эйгэҕин сэнээмэ. Сэнээбиккиттэн сэттэҕин ылыаҥ.

Сиэтиспит эйгэҕин сэнээмэ. Силлибэт сиргиттэн ылларыаҥ.

Туох барыта быыкаатан, дуона суохтан турар. Туох барыта сэттээх, сэлээннээх. Тоҕо диэтэххэ, киһи олоҕо тулалыыр эйгэттэн тутулуктаах.

ТӨРҮТ ИТЭҔЭЛБИТ

Сиэри-туому умнумуохха

Самаан сайын аһаан, көмүс күһүн күөйэ көтөн кэллэ. Дьэ, бу кэмҥэ били «Күһүҥҥү киһи күлбүтүнэн» диэн өс хоһооно этэринии ас-үөл, быйаҥ дэлэйэр. Күһүҥҥү булт саҕаланар. Олортон биирдэстэринэн саха дьонноругар күүтүүлээх-кэтэһиилээх муус аннынан күөлгэ мунхалааһын буолар.

Биһиги өбүгэлэрбитигэр бу улахан быраахынньык курдук ыытыллара. Билигин былыргы үгэстэри сөргүтүү кэмигэр мунха сиэрин-туомун тутуһуу ирдэнэр. Итиннэн сибээстээн мин бэйэм сорох санаалардаабын үллэстиэхпин баҕарабын.

Бастакытынан, мунхалыыр сириҥ, күөлүҥ иччитин айах тутан алҕаан өлгөм булду биэрэригэр көрдөһөр наада. **Иккиһинэн,** сиэр-туом быһыытынан төһө балык кэлбитин үөрэ-көтө үллэстэн, мыммакка, сирбэккэ туох баарынан сылдьыахха. Күөл далай түгэҕэр сылдьар балыгы ким даҕаны мунхаҕа үлтү үүрэн аҕалар кыаҕа суох.

Эбэ биэрдэҕинэ биэрэр, мэлиттэҕинэ мэлитэр. Кистэл буолбатах, сорох дьон: «Маны билбиппит буоллар кэлиэ суох этибит, атын үлэбит-хамнаспыт хаалла» диир түбэлтэлэрэ тахсааччы. Өссө сорохтор балык кэлбэт буолла диэн мунхалаан иһэн ортотуттан тахсан барар түбэлтэлэрэ баар буолааччы. Бу адьас сиэргэ-туомҥа баппат быһыы буолар. Сылдьыстыҥ да тиһэҕэр тиэрдиэхтээххин.

Үсүһүнэн, мунхаҕа кэлбит киһи дьону кытта тэҥнэ үлэлиэхтээх, көрөн туруо суохтаах. Сороҕор, дэҥнэ да буоллар мунхалыы киирэн баран мунхаласпакка арыгылыы сылдьар дьон эмиэ бааллар.

Төрдүһүнэн, мунханы быраахынньык курдук ыытар быһыынан, киһи барыта астаах-өйүөлээх кэлиэхтээх.

Сорох дьоннор саатар аҕыйах быһыы килиэбэ да суох дьонтон тиис-уос үллэстэр санаалаах киирэллэрэ мэлдьэх буолбатах. Ама да олох ыараабытын иһин саатар аҕыйах быһыы килиэп көстүбэтэ диэн...

Итини таһынан баар аһы барытын уопсайдаан туох баарынан кыттыһан аһыыр ордук. Арыгыны иһэр да буоллахха тоҥмуту таһаарар, санааны көтөҕөр эрэ курдук иһэр сөп. Булкуллан илини-арҕааны билбэт буолуохха дылы буолбакка.

Итинэн сибээстээн мунхалыы киирбит дьон ол аһы мунхалаах киһиттэн эбэтэр куораттан кэлбит дьонтон эрэйбэккэ, сөбүн көрөн бэйэлэрэ эмиэ аҕалаллара сөп.

Ити санаалардаабын этэн туран, быйылгы мунхаһыттарга эбэҕит матарбатыгар, көмүс хатырыктааҕыттан дэлэччи бэрсэригэр, кыһыҥҥы хаһааскытын дэлэччи булунаргытыгар баҕарабын.

Е. СТРУЧКОВ,
Дьокуускай куорат.

ТАҢХА

Саха итэҕэлигэр 9 хаттыгастаах халлааҥҥа айыылар бааллар. Онтон Таҥха хаан, Билгэ хаан, Дьылҕа хаан барыбыр 7-ис халлааҥҥа олороллор. Билгэ хаан — киһи билиитин көрдөрө, Дьылҕа хаан — тугу барытын эрдэттэн билэ олорор буоллаҕына, Таҥха хаан киһи айылҕа ханнык эргииригэр түбэһэ төрөөбүтүнэн сыһыаран, киһи дьылҕатын быһаарар. Атынык эттэххэ Таҥха — саха былыргы астрологията. Үөрэхтээхтэр этэллэринэн Таҥха төрүт былыргы саха итэҕэлин сорҕото уонна православнай итэҕэлтэн тутулуга суох эбит. Ити гынан баран православнай итэҕэл кэнники үйэлэргэ сабыдыала улахан буолан биллэр-көстөр уларыйыылары киллэрбит. Маны ордук Ороһооспону кытта сибээстииллэр. Ол курдук сүллүкүүттэр чаҕардара, дьиэ-уот тутааччылара, оҥороччулара тохсунньу 7 күнүгэр Ороһооспоҕо тахсаллар, онтон тохсунньу 14 күнүгэр сүллүкүүттэр оҕолуун-уруулуун бары оҥостон тахсаллар уонна 19-ка киирэллэр. Сүллүкүүттэр тахсыбыт кэмнэригэр маннык билгэлээһиннэр, көрүүлэниилэр, таҥха иһиллээһиннэр ыытыллаллар: ойбону иһиллээһин, аттар кэпсэтиилэрэ, сэргэни миинии, этэрбэһи хаамтарыы, суол кытыытынааҕы лабааларынан көрүү, хорҕолдьунан билгэлээһин, ууга сабы сүүрдүү, түннүгү үүттээһин, хаары сиидэлээһин, суорунаны иһиллээһин, остуол сүүрдүүтэ, кумааҕынан күлүктэри көрүү, бүлүүһэ сүүрдүүтэ, түөрэх быраҕыы, киһи уҥуоҕун миинии, биһилэҕи көрүү уо.д.а. Бу билгэлээһиннэргэ маарынныыры православнай итэҕэллэргэ эмиэ булуохха сөп. Холобур, нуучча XIX үйэтээҕи биллиилээх поэта А. Жуковскай «Светлана» диэн аатырбыт поэматыгар суруйар:

Раз в крещенский вечерок
Девушки гадали
За ворота башмачок
Взяв с ноги бросали.

Бу хайдах эрэ түөрэх быраҕыытын санатар. Өссө ууга сабы сүүрдүүнү, биһилэҕи көрүүнү о.д.а. булуохха сөп. Ол гынан баран сахалар халлаан куйаара, күн, ый уонна 12 зодиак сулустар, 12 зодиак бэлиэлэрэ киһиэхэ-сүөһүгэ дьайар, мындыр өйдөбүллэрин былыргы өбүгэлэриттэн уларыппакка илдьэ кэлбиттэр. Оннук аатырбыт-сураҕырбыт көрбүөччүлэр: XIX үйэҕэ Үөһэ Бүлүү Дуллукүүттэн — Ынтака эмээхсин, Бүлүү Мастааҕыттан — Ульяна Давыдова. Баппаҕаайыттан Лыппыыһай оҕонньор уо.д.а. олорон ааспыттар. Быйылгы дьылга дьон-сэргэ олоҕор Дьэллэҥэ (Венера) планета сабыдыала улаханын Н. Игнатьев — Билгэ бэлиэтээбит. Бу планетаҕа маннык сылларга төрөөбүт дьон киирэллэр: 1913, 1919, 1924, 1930, 1941, 1947, 1952, 1958, 1969, 1975, 1980, 1996, 1997, 2008, 2014. Ити сылларга төрөөбүттэр музыканы, үҥкүүнү олус сөбүлүүллэр, көрдөөхнардаах буолаллар, бэртээхэй көрүҥнээхтэр, төгүрүк сирэйдээхтэр, долгун будьурхай баттахтаахтар. Үбү-аһы хото булуналлар. Аһыныгастар, одьулуун ойохтоооччулар. Инилэриттэн, сурдьуларыттан мал-сал удьуорунан ордук тиксимтиэ. 85 саастарыгар дылы олоруохтарын сөп. Түмүктээн эттэххэ Таҥха диэн аҥардас сүллүкүүттэри эрэ кытта сибээстээх буолбакка, бэйэтэ туспа үөрэх аан дойдуну анааран көрдөрөр саха итэҕэлин биир чыпчаала буолар.

ЫТ — КИҺИ ДОҐОРО...
ЫТ — ЫАРЫЫ ОРОҐО

Бэрээдэктээһин барыбыт сорукпут

Истибиккит курдук, быйыл от ыйыгар Алдан улууһугар ыт ытырыытыттан оҕо бешенство (иириитийин) ыарыыга ыалдьыбыта. Ол иһин СР-тын, республика госсанэпиднадзорун комитетын холбоһуктаах суһал дьаһаллара от ыйын 22 күнүгэр тахсыбыта.

Онно олоҕуран биһиги улууспут дьаһалтата 649 №-дээх дьаһалы от ыйын 31 күнүгэр ылыммыта уонна иириитийиини бобор үлэлэр былааннарын оҥорбута.

Ол былаан быһыытынан нэһилиэнньэлээх пуннарга ыаллар ыттарын, куоскаларын саҥалыы суһаллык регистрациялааһын, паспордаа-һын, иириитийиини утары быһыы (прививка) ыытыллыахтаахтара ыйыллыбыта. Быһыы хас сыл аайы ыытыллыахтаах. Бу үлэлэри улуус ветстанцията дьаһайыахтаах.

Билигин үлэ барыта бытаан. Ол курдук селоҕа 5 эрэ ыт учуокка турбут. Иириитийиини утары быһыы ыттарга — 143, куоскаларга— 39 оҥоһуллубут.

Урукку сылларга республикаҕа дьиикэй кыыллар, табалар иириитийиинэн ыалдьыылара хас да сылга тахсыталаабыта. Ол иһин итинник дьаһаллар урут да тутуллар этилэр. Ол гынан баран, улууска ыт, куоска регистрацията, ордук Нам селотугар барбат этэ. Ол түмүгэр ыттар, куоскалар ахсааннара элбии турбута. Нам селотугар билигин да төһө ыт, куоска баара чуолкай биллибэт.

Нэһилиэктэргэ баһылыктар, эмп үлэһиттэрэ ааҕыыларынан ааспыт икки сылга ыт, ахсаана 1995 с. — 1725, 1996 с-ха — 1468. Өлөрүү ити сылларынан — 362, 319 этэ. 1997 сылга тахсыыга нэһилиэктэргэ барыта 1484 ыт баара. Ол иһин ыттар оҕону, улахан да дьону ытырыылара сылтан сыл аайы элбээн иһэр. Үгүс дьон, ордук нэһилиэктэргэ көрдөрбөттөр, онон учуокка киирбэккэ хаалаллар.

Быйыл 9 ый түмүгүнэн 58 ыт киһини ытырыыта таҕыста. Былырыын ити кэмнэ — 19 этэ, ол эбэтэр ыттар ытырыылара 3 төгүлтэн ордук элбээтэ. Бу кутталлаах эбиллии. Манна кыһаллыбат буоллахха — иириитийиини кытта эйэлэһии курдук буолуоҕа. Ити үөһэ этилллибит 58 ытырыыттан Нам селотугар 26-та тиксэр эбэтэр уопсай ытырыыттан 44,8% ылар.

Нам селотугар биллибитинэн быйыл маннык хаһаайыннар ыттара оҕолору, дьону ытырдылар: Лебедева М. И., Данилов Василий (Колмогоров уул.), Азарова В. П., Винокуров В. И., Шадрин В. В., Куличкина А. П. (Полярнай 2 №-рэ), Никифоровтар (Октябрьскай уул.), Федоров (Строительнай уул.), Протопопов (Заложнай переулок), Дьяконов (Ч. Винокуров уул.), Дураев А. Д. (И. Винокуров уул.) уо.д.а.

Үгүс ыттар уулуссаларга бэйдиэ сүүрэ сылдьан ытырбыт буоланнар хаһаайыннара биллибэккэ хаалылар. Ити ааттаммыт дьоҥҥо село дьаһалтатын өттүттэн ханнык да миэрэлэр туттуллубатылар. Ыттаах хаһаайын Дураев А. Д. ыҥырыллан баран ытыгар направление ыла кэлбэтэ, ветнадзору ытыгар ыыттарбата.

Инникитин ким ыта киһини ытырар да, санэпиднадзортан кэлэн направление ылан, ытын 10 күн устата хас күн аайы ветеринарнай көрүүнү ыыттарыахтаах. Ол түмүгүнэн эрэ ыт иирэн ыалдьыбыта-ыалдьыбатаҕа быһаарыллар. Ыты тута өлөрүү бобуллар.

Аны ытын илдьэн ветеринарнай көрүүнү ыыттарбатах хаһаайыҥҥа дьыала оҥорон санэпиднадзор прокуратураҕа түһэрэрэ көҥүллэннэ.

Ыт эбэтэр куоска иириитийэн ыалдьыбыта быһаарылыннаҕына, ытыттарбыт оҕо эбэтэр улахан киһи тута стационарга киллэриллэн аналлаах уһун эмтээһини барыахтаах. Олус күүстээх вакциналарынан. Ытыттарбыт киһи, оҕо антирабическай кабинекка кэлэн вакцинанан укуол ылыахтаах уонна ытыттарбыт баастарын эмтэтиэхтээх. Антирабическай кабинет хирургическай отделениеҕа баар.

Иириитийэр ,ыарыы оһуобай кутталлаах, сыстыганнаах ыарыыларга киирсэр. Кини вирустарынан тарҕанар. Ол вирустар ыалдьыбыт ыт мэйиитигэр олохсуйаллар, ол иһин иириитийии саҕаланар. Иириитийэр ыарыы ыалдьыбыт киһини олус накаастаан өлөрөр.

Ыттар бааллыбакка бэйдиэ сылдьан помуойалары хаһан аһыыр буоланнар эмиэ киһиэхэ кутталлаах **альвеококкоз, эхинококкоз** ыарыылары киһиэхэ сыһыараллар.

Улууска ити ааттаммыт ыарыылар элбээн иһэллэр. Диспансернай учуокка ити ыарыыларга элбэх ыарыһах турар. 1996 с-ха биир ыарыһах эхинококкозтан өлбүтэ.

Үөһэ этиллибит дьаһаллары түргэтэтэр наадаттан бу ый 2 күнүгэр улуус санэпиднадзорун комиссията тустаахтарга аналлаах уураах ылбыта: сэтиннии 15 күнүгэр дылы бэйдиэ сылдьар ыттары, куоскалары аналлаах комиссиялары тэрийэн милиция кэтээһининэн өлөрүүнү, учуоттааһыны бүтэрэргэ.

Улуус убаастабыллаах олохтоохторо! Ыты иитии быраабылатын тутуһуҥ. Туһата суох ыттары көрбөт, кыһаллыбат буолан баран, иитимэн, дьон доруобуйатыгар кутталы оҥоруман.

Ыттаргытын, куоскаларгытын түргэнник ветеринарнай станцияҕа, ветеринарнай пууннарга аҕалан учуокка туруоттарыҥ, паспордатыҥ, иириитийиини утары быһыыта оҥорторуҥ.

Ыйыллыбыт болдьоҕу тутуһуҥ. Иириитийии, эхинококкоз ыарыылар буолбаттарын туһугар бары турунуоҕуҥ.

М. СИВЦЕВА,
Киин санэпиднадзор эпидемиологын көмөлөһөччүтэ.

ИҺИРЭХ ТЫЛЛАР

Қыыспыт, эдьиийбитин, балтыбытын **СТЕПАНОВА Татьяна Васильевнаны** «Норуот үөрэҕириитин туйгуна» аат ингэриллибитинэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, уһун үйэни, үлэҕэр өссө үрдүк ситиһиилэри, дьолу-соргуну.

Ийэҥ, эдьиийдэриҥ, балтыларыҥ, бырааттарыҥ, кийииттэриҥ, күтүөттэриҥ, аймах-билэ дьонноруҥ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ ПРОГРАММАТА

ПЯТНИЦА, 24

1-я программа. Канал ОРТ 06.00 Телеканал «Доброе утро». 07.25 Журнальный бум. 09.00 Новости. 09.15 «Девушка по имени Судьба». 10.05 Клуб путешественников (с сурдопереводом). 10.55 Смак. 11.15 Домашняя библиотека. 11.25 Телеигра «Эти забавные животные». 12.00 Новости. 15.00 Новости. 15.20 Фильм-сказка «Там, на неведомых дорожках...». 16.25 «Парасолька на рыбалке». Мультфильм. 16.35 «Улица Сезам». 17.05 Музыкальная программа «50х50». 17.30 «100 лет приключений». Сериал. 18.00 Новости (с сурдопереводом). 18.15 Футбол. Кубок кубков. 1/8 финала. «Локомотив» (Москва) — «Коджае-лиспор» (Турция). 19.05 Погода. 19.15 Здоровье. 19.45 «Поле чудес». 20.45 «Спокойной ночи, малыши». 21.00 Время. 21.45 Великие сыщики. «Коломбо сеет панику». 23.35 Взгляд. 00.20 Ночной кинозал. Леонид Куравлев в народной комедии «Русский счет». 01.50 Новости.

2-я программа. Якутск 07.00 «Утром...». Информ. муз. программа.

Канал «Россия» 07.35 «Стронг» представляет. 07.40 Вовремя. 07.45 Монетный двор. 08.00 Вести. 08.20 «Дежурная часть». 08.35 «Океан». Телесериал. 2-я серия. 09.25 «Мы идем искать». Мультфильм. 09.35 Док. экран. «История одного события». 09.45 «Товары—почтой». 09.55 «Санта-Барбара». 10.45 «Товары—почтой». 10.55 Национальный интерес. 11.25 Торговый дом «Ле Монти». 11.40 «Аншлаг» и К. 12.40 Репортер. 13.10 «Красная книга». Экологическая экспедиция РТР. 13.35 Деловой автограф. 13.40 Ти-Маркет. 13.45 Графоман. 14.00 Вести. 14.20 На заметку. 14.25 Бриджит Бардо в фильме «Ее брачная ночь» (Франция). 16.00 «Лучше не бывает». 16.05 Эксповестник. 16.10 Парламентарий. 16.35 П. И. Чайковский. «Адажио» из балета «Щелкунчик». 16.40 Док. экран. «История одного события». 16.55 «Магазин недвижимости». 17.00 Вести. 17.20 «Православный календарь». 17.25 «Санта-Барбара». 18.15 Лукоморье. 18.35 Л-клуб. 19.10 «Океан». Телесериал. 2-я серия. 20.00 Вести.

Якутск 20.25 «Саха сирэ» («Якутия»). Информ. программа. 20.50 Мультфильм. 21.00 Подписание договора АЛРОСА с Де Бирсом. 21.20 «Геван». Об эвенкийском фольклоре. 21.45 «Өркөн». Информ. программа «Образование-97». 22.15 «Арена».

Канал «Россия» 23.00 Вести. 23.20 Вовремя. 23.30 Премьера на телеканале РТР. «Финиш-бар». Развлекательная программа. 23.45 «Дежурная часть». 00.05 Добрый вечер. 00.50 Ночная жизнь городов мира. 01.15 «Товары—почтой».

СУББОТА, 25

1-я программа. Канал ОРТ 08.00 Михаил Боярский и Валентин Гафт в приключенческом фильме «Таможня». 09.20 Рыбацкие истории в программе «Ерш». 09.40 Лотто-миллион. 09.45 Слово пастыря. Митрополит Кирилл. 10.00 Новости. 10.10 Домашняя библиотека. 10.30 Утренняя почта. 11.05 Смак. 11.25 «Возвращение Третьяковки. История одного шедевра». 11.50 Премьера журнала «Ералаш». 12.00 «Умники и умницы». 12.50 Лирическая комедия «Семь невест ефрейтора Збруева». 14.25 «Очевидное-невероятное. Век XXI». 15.00 Новости. 15.20 «Моя семья: Красивые и некрасивые». 16.00 «Союзмультфильм» представляет: «Серая шейка», «Ну, погоди». 16.30 В мире животных. 17.10 «Как это было». Новочеркасская трагедия 1962 года. 17.55 Новости (с сурдопереводом). 18.15 «Джентльмен-шоу». 18.45 Погода. 18.50 Комиссар Каттани в сериале «Спрут». 4-я серия. 20.10 Телеигра «Эти забавные животные». 20.45 «Спокойной ночи, малыши». 21.00 Время. 21.45 Мировое кино. Аль Пачино и Роберт де Ниро в полицейском боевике «Схватка». 00.45 Коллекция первого канала. Огни Конконга в фильме «Чунгкинский экспресс». (1995 г.).

2-я программа. Канал «Россия» 07.00 Утренний экспресс. 08.00 Вести. 08.20 «Мак и Матли». Телесериал. (США). 09.05 «Золоченые лбы». Мультфильм. 09.20 «Меморина». Телеигра. 09.45 «Ваш партнер». 10.00 Новая Россия. Фестиваль региональных программ. «Осенние мотивы» (Рязанская область). 10.15 Доброе утро, страна. 11.00 «Вести» в одиннадцать. 11.20 «Бильярд. Олимпийские амбиции». 12.00 Крестьянский полдень. 12.25 Новое «Пятое колесо». 12.50 «900 кубов». Телеавтошоу. 13.05 Телескоп. 13.35 «Встречная полоса». 13.50 Подиум д'Арт. 14.20 «У всех на устах». Программа Наталья Дарьяловой. 14.50 «Надо жить играючи». Конкурсная программа. 15.05 «На дорогах России». 15.20 «Летели два верблюда». Мультфильм. 15.30 Парламентский вестник. 15.55 Бесконечное путешествие. 16.25 Док. экран. «Это Москва».

Якутск 16.55 «Правовой канал». 17.15 «Дальний Восток». 17.45 «Встречи в Москве». Канадский журналист Макс Ройз. 18.05 «Кэпсээҥит, тыа дьоно». 18.20 Мультфильм. 18.30 «По дороге к Мельпомене». Часть 1-я. 19.15 «Лена—ТВ». Реклама и поздравления.

Канал «Россия» 20.00 Вести. 20.20 «В мире басен». Мультфильм. 20.30 Церемония вручении премии «Серебряная калоша-97». Премия вручается за самые сомнительные достижения в шоу-бизнесе. Запись по трансляции из концертного зала «Пушкинский».

Реклама ● Биллэриилэр ● Реклама

ПРОГРАММА ЮБИЛЕЙНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ НАМСКОЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ № 1, ПОСВЯЩЕННЫХ 125-ЛЕТИЮ.

14 ноября 1997 г. «Встреча школьных друзей»

1. Регистрация гостей 10.00—11.00
2. Экскурсия по школе 11.00—12.00
(музей, выставки, галерея выпускников)
3. Встречи с классами, фотографирование 12.00—13.00
4. Обед 13.00—14.00
5. Встреча поколений
а) Выпускники 30-40-50 годов 14.00—15.30
б) Выпускники 60 годов 15.30—17.00
в) Выпускники 70 годов 17.00—18.30
г) Выпускники 80 годов 18.30—20.00
д) Выпускники 90 годов 20.00—21.30
6. Вечер отдыха
а) Выпускники 30-40-50-60 годов нач. Школа (отв. коллектив нач. Школы) 19.00—22.00
б) Выпускники 70-80 годов Д/культуры (отв НСШ № 1) 20.00—22.00
в) Выпускники 90 годов школа, дискотека (отв. гимназия) 21.30—23.00

15 ноября 1997 г. «С юбилеем, родная школа!»

1. Регистрация гостей 9.00—10.00
2. Открытие мемориальной доски (фотографирование) 10.00—11.00
3. Возложение венков памятнику М. К. Аммосова и И. Е. Винокурова 11,00—12.00
3. Экскурсия по школе
4. Торжественное собрание коллектива школы, общественности Намского улуса, с участием приглашенных гостей, выпускников, посвященное 125-летию Намской средней школы № 1 (Кинотеатр). 14.00—17.00
5. Торжественный вечер, посвященный 125-летию Намской средней школы № 1 для выпускников 80-90 годов (ДК) 14.00—17.00
6. Вечер отдыха для молодежи. (ДК). Отв. Отдел молодежи.
Вечер отдыха для старшего поколения. Кинотеатр. Отв. Отдел культуры 20.00—24.00

Юбилейная комиссия.

УВАЖАЕМЫЕ АБИТУРИЕНТЫ И РОДИТЕЛИ!

При сдаче документов для поступления в различные типы профессиональных учебных заведений, в том числе учебно-курсовые комбинаты и краткосрочные курсы, узнайте о наличии лицензии на право ведения образовательной деятельности.

Документы об окончании учебного заведения или курсов, не имеющих соответствующей лицензии, недействительны на территории Российской Федерации.

Центр лицензирования, аттестации и государственной аккредитации профессиональных учебных заведений Управления профессионально-технического образования Министерства образования Республики Саха (Якутия) проводит лицензирование профессиональных учебных заведений начального профессионального образования независимо от их ведомственной подчиненности и форм собственности. Право на ведение образовательной деятельности и льготы, установленные законодательством, возникает у образовательного учреждения с момента получения им лицензии.

Продаю а/м «Москвич-2140» 1988 г. вып. А-76 в хорошем состоянии, УАЗ-31512 1995 г. вып. в отличном состоянии, Ниссан-Сани 1987 г. вып. за 15 млн. руб. Телефон посредника 21-9-44 вечером.

Продается машина ВАЗ-21063 1993 года вып. цвет синий, на ходу. 20 миллионов рублей или ваши варианты. 1 Хомустах, Жирковы.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура —21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чуолкай ыйыҥ.
Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыныын биир буолуохтаах диэн буолбат.

«Эҥсиэли»—Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с. Октябрьскай уул., 1.
Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальнай компания.
С. Р. бэчээт уонна маассабай информация көҥүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятынан регистрацияламмыт № Я 0095.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с. Ленскэй уул. 85.
Формата АЗ. Кээмэйэ 1,0 бэч. лист. Нэдиэлэҕэ үстэ тахсар. Индексэ 54880. Тираһа 1531.
Бэчээттэннэ 20.10.97 с. Сакааһын №-рэ 115.

Истиҥник саныыр дьоммутугар Иннокентий, Алексей Даниловтарга, кинилэр дьиэ кэргэннэригэр эдьиийдэрэ
ДАНИЛОВА
Татьяна Афанасьевна
уһуннук ыалдьан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Өлөөнтөн Харлампьевтар, Намтан, Хамаҕаттаттан аймахтаргыт, чугас дьоҥҥут.

Райпо правлениета, профкома бэйэбит үлэһиппитигэр Костромина Мария Павловнаҕа кини бииргэ төрөөбүт быраата
МАКАРОВ
Роман Павлович
соһумардык өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.